

POLITICA VAMALĂ A STATELOR ROMÂNEȘTI ÎN PERIOADA SECOLELOR XVIII-XIX

Zinaida LUPAȘCU,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

SUMMARY

Concerning the customs tariff during the Ottoman domination, the Russian-Turkish treaty signed in Constantinopol on June 10, 1783 establishing commercial relations of the Romanian Principalities with the neighbouring states, stipulated that the goods were subject in Turkey to a single customs duty of only 3%. It was Art. 19 of the given treaty that established customs duties of the size of 35% of all the goods, of any origin, even if they were crossing the territory of the Ottoman Empire or that of the Principalities.

Privitor la tariful vamal în perioada dominației otomane, tratatul ruso-turc semnat la Constantinopol la 10 iunie 1783, care stabilea raporturile comerciale ale Principatelor Române cu statele vecine, prevedea că mărfurile nu sunt supuse în Turcia decât unui singur tarif vamal de 3%. Anume art. 19 al acestui tratat stabilea taxele vamale în mărime de 35% asupra tuturor mărfurilor, oricare ar fi locul lor de proveniență, chiar dacă treceau prin tranzit pe teritoriul Porții Otomane sau al principatelor.¹

Pe temeiul de 3% s-au alcătuit și tarifele vamale ale principatelor. Când taxele vamale erau percepute de agenții cârmuirii locale la vama românească, ele reveneau fiscoșului român, această clauză fiind favorabilă principatelor.

Însă, în această perioadă se întâlnesc acțiuni de contrabandă, negustorii înțelegându-se cu vameșii ca să ascundă mărfurile pentru a le importa ilegal în țară. Câtva timp mai târziu, Austria a obținut avantaje considerabile, printr-o Convenție din 24 februarie 1784 încheiată cu Poarta Otomană, dar care erau în defavoarea Moldovei și Munteniei, și anume: pe baza acestei Convenții au fost suprimate taxele vamale care reveneau principatelor în favoarea unei singure vămi la Constantinopol, unde negustorii Austriei erau obligați să plătească taxe vamale.²

În același an 1784, la 9 martie, Alexandru Mavrocordat, domnitorul Moldovei, acordă printr-un privilegiu comercial negustorilor austrieci un tarif vamal destul de favorabil, fără a ține cont de Convenția sus-menționată.³

În această perioadă taxele vamale se percepeau la vămile frontării (la hotar). Mărfurile importate în țară printr-un punct, unde nu exista vamă în prealabil stabilită și, prin urmare, pentru care nu se achitase taxele convenite pentru import, urmau să fie taxate la vămile interne. Însă, acest sistem tarifar cu porțile deschise favoriza numeroase acțiuni de contrabandă care se săvârșeau cu ușurință.

De fapt, nici nu se putea concepe altfel când stabilirea în prealabil a regimului tarifar și administrativ lipsit, bineînțeles, de claritate nu fixa în diverse puncte posturi vamale, lăsând ca mărfurile să fie importate în interiorul țării fără să se perceapă taxele vamale respective.

Desigur, numeroasele fraude, deseori repetate, cauzau prejudicii însemnate veniturilor principatelor, însă acestea nu puteau fi atribuite decât organizării defectuoase a posturilor vamale. Însă, se știe că în această perioadă tariful vamal nu urmărea aplicarea principiului protecționist, deci nu era stabilit în vederea încurajării agriculturii, industriei și comerțului. El viza, în special, perceperea taxelor vamale în scopul măririi veniturilor voievodatelor. Vămile interioare au fost pe parcursul veacurilor un adevărat privilegiu al voievodatului și, în special, o mare piedică în circulația mărfurilor în interiorul principatelor, un privilegiu al atotputernicilor, care considerau trecerea, importul și exportul diverselor produse alimentare, textile și industriale ca un drept natural asupra căruia puteau să se stabilească taxe vamale.

Vămile interioare au oprit mersul natural al schimbului de mărfuri între domenii, orașe și sate. Din aceasta reiese că, oricât de bogat ar fi fost teritoriul Moldovei și al Munteniei, împărțit în mari latifundii înconjurată de hotare, privilegiul de clasă de a opri sau a lăsa să circule mărfurile după anumite criterii personale a adus mari prejudicii economiei principatelor. Iar stabilirea vămilor la hotarele voievodatelor genera conflicte de interese între clasele privilegiate. Aceste conflicte, condiționate de ambiții personale, au influențat nefast progresul economic al Principatelor Române. Totuși, este neîndoielnic și faptul că majoritatea voievozilor și boierilor luptau între ei, însă se evidențiază și ajutorul lor reciproc împotriva amenințărilor de răzvrătire a maselor contra taxelor vamale stabilite de acestia.

Organizarea și activitatea vamală în epoca de tranziție spre perioada modernă are loc conform

reglementărilor vamale prevăzute de prevederile Regulamentelor Organice și ale Statutului Uniunii vamale a Principatelor Române din anul 1847.⁴

În această perioadă un impuls deosebit pentru dezvoltarea economică a Principatelor Române l-a constituit proclamarea libertății comerțului pe Dunăre și Marea Neagră prin Tratatul de Pace de la Adrianopol încheiat între Turcia și Rusia în anul 1829.⁵

O libertate, care, alături de abolirea totală a controlului turcesc asupra produselor Moldovei și Țării Românești, a deschis largi perspective celor două Principate, contribuind la dezvoltarea într-un ritm rapid a relațiilor comerciale. În acest context, s-a făcut o revizuire a organizării și administrării vămilor ca importante surse de venit.

Ele nu mai aparțineau ca în secolele precedente domnitorului, ci reveneau vistierilor principatelor, acestea concretizându-se într-o serie de prevederi cuprinse în Regulamentele Organice.

Regulamentele Organice au avut drept scop înlesnirea includerii în circuitul european a unor cantități tot mai mari de produse, în cea mai mare parte oferite Porții Otomane până în anul 1829. În acest sens, art. 148 din Regulamentul Organic a Moldovei și art. 154, 156 din Regulamentul Organic al Țării Românești au prevăzut libertatea exportului tuturor categoriilor de produse.⁶

Taxele de import constituiau 3% din valoarea mărfii, iar tranzitul a fost declarat liber tuturor categoriilor de mărfuri, fiind condiționat de respectarea doar a anumitor reguli stabilite pentru aceste cazuri. Deoarece în Moldova și în Țara Românească se exportau multe vite, s-au stabilit taxe vamale de export dat fiind că aceste mărfuri erau solicitate în statele vecine. Însă, una dintre cele mai importante dispoziții din cuprinsul Regulamentelor Organice, care au înlăturat pentru totdeauna cea mai apăsătoare piedică ce a stat în calea dezvoltării comerțului intern și a creării pieței unice a celor două Principate Române a vizat desființarea rețelei de vămi interne. Ele au persistat în decursul întregii perioade a Evului mediu în Moldova și în Țara Românească, fixându-se posturi vamale la hotarele principatelor.

Urmare firească, abolirea vămilor interne a contribuit la intensificarea treptată a schimbului dintre oraș și sat, la scoaterea din izolare în care se aflau anumite regiuni, la amplificarea locurilor de schimb de mărfuri. Toate acestea contribuind la uniformizarea activității comerciale pe întreg teritoriul celor două Principate Române.

În consecință, au fost create condițiile pentru realizarea unei piețe unice pentru fiecare principat în parte, etapă obligatorie și importantă pentru crearea mai târziu a unei piețe unice pentru ambele principate. Importul și exportul dintr-o parte în alta (Țara Românească și Moldova) au fost declarate libere,

excepție făcând doar produsele deficitare (ex., cerealele, vitele, sarea etc.).

Însă, aplicarea în practică a acestor prevederi trebuia să fie amânată, deoarece unificarea vamală ce urma să se realizeze presupunea o perioadă de negocieri în vederea stabilirii unor norme precise în virtutea cărora, odată ridicat, controlul vamal dintre Moldova și Țara Românească să nu atragă după sine scăderea veniturilor vistierilor celor două țări. De menționat în context că posibilitățile de promovare de către Moldova și Țara Românească a unei politici vamale proprii, care să vină în sprijinul dezvoltării lor economice, au fost foarte mult restrânse, cauza fiind starea de dependență față de Poarta Otomană, neputând fi depășite în această direcție decât limitele autonomiei administrative.

Această stare de dependență era generată de aplicarea și în principate a tratatelor de comerț încheiate de Turcia cu diferite țări din Europa. Așa se explică prevederile din Regulamentele Organice ale celor două Principate Române, în virtutea cărora negustorii străini care desfășurau comerțul cu ridicata urmau să plătească taxe vamale cuprinse în tarifele generale ce însoțeau respectivele tratate. Autonomia vamală relativă a Principatelor Române, datorată în cea mai mare parte noii situații politice create după Pacea de la Adrianopol, este caracterizată prin dreptul acestora de a stabili taxe vamale asupra produselor de primă necesitate al căror export în cazul lipsei acestora în țară putea fi interzis. La aceasta am mai putea adăuga și interesele economice și politice pe care unele puteri europene le-au avut în Principatele Române. Din acest joc concurent a rezultat o conjunctură favorabilă pentru menținerea autonomiei vamale relative. Un exemplu elocvent în acest sens ar fi încercarea Turciei de a impune Principatelor Române tratatul încheiat cu Anglia în anul 1838. Prin acest tratat, în schimbul desființării vămilor interne, Poarta a obținut drept compensație majorarea taxelor vamale „ad-valorem” de la 3 la 5% pentru import și la 12% pentru export. Iar orice tranzit ce se efectua pe căile terestre era supus unei taxe vamale de 3%, care era încasată la posturile vamale de frontieră. Dacă tranzitul se efectua pe cale maritimă sau fluvială, era scutit de orice impunere, adică se bucura de liberă trecere prin porturile respective.⁷

Sultanul, dorind să impună principatelor dispozițiile acestui tratat, trimisese un firman (document), în virtutea căruia aceste țări urmau să se conformeze prevederilor acestui tratat. Principatele Române se împotriveau implementării acestui tratat. Împotriva implementării acestui tratat în principate s-au pronunțat și alte state. Aici putem aduce exemplul Austriei, ale cărei relații comerciale cu principatele au fost grav prejudiciate prin aplicarea prevederilor acestui tratat. De asemenea, sprijinul Rusiei acordat lui Mihai Sturdza, care cerea menținerea vechiului tarif, a făcut ca prevederile tratatului menționat să nu se aplice

integral, taxele vamale la export constituind 3%, așa cum acestea fusese stabilite prin tratatul comercial dintre Rusia și Turcia din anul 1783.⁸

Însă, în ceea ce privește autonomia vamală relativă a Principatelor Române, trebuie de remarcat că relațiile comerciale ale celor două Principate Române erau subordonate dispozițiilor tratatelor încheiate de Turcia; totuși, între ele și Poarta Otomană exista o linie vamală, unde atât mărfurile străine, cât și cele autohtone erau supuse taxării.

Referindu-ne la uniunea vamală a principatelor, trebuie de menționat că încă Regulamentele Organice s-au referit la aceasta. Însă, mai târziu, ca să pună sfârșit nenumăratelor neînțelegeri, principatele au hotărât să încheie un acord de liberă trecere, luându-și astfel angajamentul să suprimе frontierele vamale. Temeiul acestui acord vamal a fost pus în anul 1833 și a fost completat prin Convenția de la 26 iunie – 8 iulie 1835 din Iași.

Mihai Vodă Sturdza confirmă Convenția din 1835 între Moldova și Țara Românească prin care s-au stabilit norme comune ce urmau să se aplice de către fiecare din părți, în raporturile reciproce, în situația când cetățenii uneia se găseau pe teritoriul celeilalte. Locuitorii Moldovei și ai Țării Românești aveau dreptul de a face negoț în ambele țări, de a dobândi proprietăți, de a se deplasa dintr-un teritoriu în altul pentru pășunatul vitelor, pentru morărit, de a fi scutiți de taxele vamale pentru mărfurile care nu erau destinate comerțului. Această Convenție a fost opera unei comisii mixte cu sediul la Focșani, din care făceau parte reprezentanți ai Moldovei și Munteniei. Tranzitul a fost declarat liber, afară de grâne, vite, sare și alcool, însă în ceea ce privește importul și exportul dintr-un principat în altul au fost stabilite limite cantitative.⁹

În anul 1846 reprezentanții Moldovei și ai Țării Românești au început lucrările pregătitoare pentru încheierea unei noi convenții vamale, în virtutea căreia vămile principatelor urmau să fie unificate, iar linia vamală care a existat între ele de-a lungul veacurilor urma să fie suprimată pentru totdeauna. Reprezentanții celor două principate au subliniat că ele sunt legate prin interese comune, prin numeroase relații de vecinătate, prin aceeași legislație și aceeași poziție politică. Totodată, au menționat că pe viitor vor fi înlăturate dificultățile care împiedicau comerțul între principate, dispozițiile noii convenții urmând să înlătorească relațiile de negoț, precum și comunicațiile între ambele principate. Convenția urma să devină un act normativ nou, un tratat între Moldova și Țara Românească cu privire la o uniune vamală. În virtutea acestui tratat urma să fie desființată frontiera vamală existentă până atunci între Valahia și Moldova, să fie instaurat un tarif liber între ele și să fie adoptată o constituție vamală comună, precum și, în măsura în care situația diferită o permitea, un tarif vamal comun.

Arendarea vămilor urma să fie înfăptuită în comun, iar beneficiul împărțit în proporție de 3/5 către Valahia și de 2/5 către Moldova. În baza acestui tratat, în vigoare de la 1/13 ianuarie 1848, de către Ministerul Finanțelor din Moldova a fost întocmită o notă informativă în care au fost publicate condițiile arendării vămilor, aceasta conținând, totodată, și bazele constituției vamale.

După ce proiectul a fost întocmit, el urma să fie semnat de cei doi domnitori. Astfel, G. Bibescu, ratificând Convenția la 31 martie 1847, trimite un reprezentant al Comisiei să facă unele ratificări și la 25 aprilie 1847 Mihai Sturdza a semnat această Convenție.

Astfel, s-a pus sfârșit tratatelor ce au avut loc între Moldova și Țara Românească cu scopul de a găsi modalitățile cele mai eficiente pentru coordonarea intereselor lor comerciale. Prin intrarea în vigoare și aplicarea, începând cu 1 ianuarie 1848, a Convenției de unificare a vămilor celor două Principate Române și de suprimare a barierei vamale dintre ele s-a înlănit unirea pe plan intern a celor două piețe în una singură. Anume odată cu suprimarea liniei vamale dintre Moldova și Țara Românească au fost înlăturate orice tip de restricții din calea circulației mărfurilor dintre cele două principate, adică s-a permis trecerea mărfurilor fără plata taxelor vamale și a altor impozite de orice natură, fără a fi supuse controlului vamal.¹⁰

Dacă careva mărfuri erau trecute dintr-un principat în altul, ulterior fiind exportate după hotarele principatelor, se plăteau taxe vamale de export guvernului țării prin care a trecut frontiera, iar veniturile acumulate de către vămile celor două țări trebuiau să fie puse în comun și atribuite 1/3 Moldovei, 2/3 Munteniei. Însă, în această perioadă se menține arendarea vămilor și Convenția moldo-munteană prevedea că vămile Moldovei și Munteniei vor fi arendate prin licitație pentru o perioadă egală pentru cele două principate.

Note:

¹ A se vedea: M. Mitilieu. *Colecțiune de tratate și convențiunile României cu puterile străine de la anul 1368 până în zilele noastre*. – București, 1874, p. 489.

² A se vedea: G.F. Martens. *Recueil des principaux traites*. – Gottingen, 1853.

³ A se vedea: M. Mitilieu. *Op. cit.*, p. 512.

⁴ A se vedea: G.F. Martens, Fr. Murhard. *Nouveau Recueil general de traites*. Tom XI, pour (1847-1848). – Gottingen, 1853, p. 259-274.

⁵ A se vedea: I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe. *Relațiile internaționale ale României în documente (1368-1900)*. Culegere selectivă de tratate, acorduri, convenții și alte acte cu caracter internațional. – București: Editura Politică, 1971, p. 284.

⁶ A se vedea: C.I. Băicoianu. *Istoria politicii noastre vamale și comerciale de la Regulamentul Organic și până în prezent*. Vol. I. Partea I-II. – București, 1904, p. 27.

⁷ A se vedea: C. Bușe. *Contribuții privind regimul vamal al Principatelor Române în perioada 1838-1874 // Analele Universității București*, 1971, p. 75-84.

⁸ A se vedea: C.I. Băicoianu. *Op. cit.*, p. 121.

⁹ A se vedea: Gh. Petrescu, D.A. Sturza, D.C. Sturza, C. Vartic. *Acte și documente relative la istoria nașterii României*. Vol. VI. – București, 1896, p. 165-179.

¹⁰ A se vedea: G.F. Martens, Fr. Murhard. *Op. cit.*, p. 259-274.